

УДК 351.863

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН<https://orcid.org/0000-0001-6752-2143>

Шагоян Світлана Миколаївна, асистент кафедри економіки підприємства, Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет», м.Дніпро, e-mail: shagane_s@i.ua, тел: +38067-397-31-97

Svitlana Shagoyan, assistant of the Department of Enterprise Economics, SHEI "National Mining University", Dnipro

S. Shagoyan. Conceptual basis of the economic security of countries.

The content of the category "economic security" as the conceptual approaches to its study is examined in the article. The main basic point of this study is the polysurface of economic security of countries. To achieve the goal a critical review of scientific papers on the essence of the category of "economic security" is done, also the definition of levels of economic security in an area of globalization is described, the comparison of economic security models of various levels are made; relations are established between the levels of economic security and the subject approach. Methods of systematization and scientific generalization, a systematic approach to the study of the object of research are used for solving the problems. The main conclusions of the study are the following: research economic security of the country is carried out according to spatial, subjective, model and subject approaches; the level of rights is determined by the basic and most important level of the structure of economic security. The practical value of the obtained results is related to the improvement of management of economic processes and economic activity, taking into account the change of the basic element of the vertical of the country's economic security. The originality of the study is in assuming the possibility of changing the priorities of strategies, policies, programs and projects of various actors, in a globalized environment will form a solid foundation for the country's economic growth.

Шагоян С.М. Концептуальні основи дослідження економічної безпеки країн.

В статті досліджується зміст категорії економічна безпека з огляду на концептуальні підходи до її вивчення. Основним вихідним положенням цього дослідження визначена поліструктурність економічної безпеки країни. Для досягнення мети здійснено: критичний огляд наукових робіт з питань сутності категорії «економічна безпека»; визначення рівнів економічної безпеки з урахуванням процесу глобалізації; здійснено порівняння моделей економічної безпеки різного рівня; встановлені зв'язки між рівнями економічної безпеки за суб'єктним підходом. Для вирішення завдань використані методи систематизації та наукового узагальнення, системний підхід до вивчення об'єкту дослідження.

Основними висновками дослідження визначені наступні: дослідження економічної безпеки країни здійснюється за просторовим, суб'єктним, модельним та предметним підходами; базовим та найважливішим рівнем структури економічної безпеки визначено рівень людини. Практична цінність отриманих результатів пов'язана з удосконаленням управління економічними процесами та господарською діяльністю з урахуванням зміни базового елементу вертикалі економічної безпеки країни. Оригінальність дослідження полягає в припущенні можливості змінювання пріоритетів стратегій, політик, програм та проектів різних суб'єктів, які, здійснюючи діяльність в глобалізованому середовищі, формуватимуть сталі підґрунтя для економічного зростання країни.

Шагоян С.Н. Концептуальные основы исследования экономической безопасности стран.

В статье исследуется содержание категории экономическая безопасность учитывая концептуальные подходы к ее изучению. Основным исходным положением этого исследования определена полиструктурность экономической безопасности страны. Для достижения цели осуществлено: критический обзор научных работ по вопросам сущности категории «экономическая безопасность»; определение уровней экономической безопасности с учетом процесса глобализации; проведено сравнение моделей экономической безопасности разного уровня; установлены связи между уровнями экономической безопасности по субъектному подходу. Для решения задач использованы методы систематизации и научного обобщения, системный подход к изучению объекта исследования.

Основными выводами исследования определены следующие: исследование экономической безопасности страны осуществляется по пространственным, субъектным, модельным и предметным подходами; базовым и важнейшим уровнем структуры экономической безопасности определен уровень человека. Практическая ценность полученных результатов связана с совершенствованием Управления экономическими процессами и хозяйственной деятельностью с учетом изменения базового элемента

вертикали экономической безопасности страны. Оригинальность исследования заключается в предположении возможности изменения приоритетов стратегий, политик, программ и проектов различных субъектов, которые, осуществляя деятельность в глобальной среде, формировать устойчивое основание для экономического роста страны.

Постановка проблеми. Сучасна система міжнародної безпеки ґрунтується та розвивається на основі регіональної безпеки груп країн, на національній безпеці окремих країн, світового господарства в цілому. Необхідність забезпечення міжнародної економічної безпеки є цілком логічним наслідком посилення взаємозалежності країн світу. В умовах трансформацій, що відбуваються у світовому господарстві, найбільш вразливими стають найменш розвинені країни. Таким чином, спрямування дій країн світу на забезпечення міжнародної економічної безпеки є наслідком посилення взаємозалежності між національними економіками через зовнішньоторговельні операції, міграцію капіталу і робочої сили. Надаючи відповідні переваги, у той же час, відкритість економік робить останні більш вразливим від дії зовнішніх факторів. Тому, країни, які зорієнтовані на підвищення рівня конкурентоспроможності в глобалізованому світі мають сформувані власну модель національної економічної безпеки з урахуванням поширених теоретичних підходів до їх розробки та практичних аспектів їх реалізації в міжнародному середовищі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематика сфери економічної безпеки країн постійно перебуває в центрі уваги наукового співтовариства. Динамізм та непередбачуваність політичних, економічних, соціальних та інших змін в світовому та національному вимірах обумовила широкі дискусії стосовно напрямків та принципів економічного розвитку країн. Істотний внесок в дослідження сфери економічної безпеки внесли Зверяков М.І., Рекун І., Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Пастернак-Таранушенко Г.А., Коломієць О.В., Васильєв Г.Ю., Жаліло Я.А., Малишко В.М., Васильців Т.Г. та інші.

Слід зауважити, що в питанні визначення національної моделі економічної безпеки країни світу застосовують різноманітні наукові підходи до тлумачення змісту релевантних процесів та явищ. Проте, роблячи акцент на завданнях та цілях стосовно економічної безпеки окремих рівнів чи суб'єктів дослідниками недостатньо уваги приділяється міжрівневим (міжсуб'єктним) зв'язкам та адаптації управлінського інструментарію забезпечення взаємопов'язаних інтересів. Наявність реальних проблем в національній економіці обумовлює актуальність більш ґрунтового дослідження змісту категорії економічна безпека з огляду на концептуальні підходи до її вивчення.

Мета статті – огляд та систематизація наукових підходів до визначення та дослідження економічної безпеки країни як поліструктурного явища.

Результати дослідження. Економічна безпека є важливою складовою системи національної безпеки, що зумовлено базисною роллю, яку виконує економіка у будь-якій соціально-економічній системі виробництва, споживання, розподілу та перерозподілу благ. Саме стан економічної безпеки визначатиме рівень стійкості національної країни, її стабільність та можливість протидіяти загрозам (як внутрішнім, так і зовнішнім) задля захисту національних інтересів, рівень економічної незалежності країни в цілому.

Глобальні зрушення формують нові виклики у системі економічної безпеки на різних рівнях, що вимагає відповідної реакції та реалізації конкретних дій на кожному з цих рівнів. Наприклад, Зверяков М.І. [1, с.4] доводить, що саме підпорядкування національних інтересів силам глобального ринку становить головний зміст глобалізації. Ці виклики мають довготривалий характер причинно–наслідкових зв'язків. Від так, можна визначити, що ризики, що виникають у сфері безпеки мають міждисциплінарний характер, відповідно, це вимагає комплексу інтегрованих дій на кожному рівні прийняття управлінських рішень. Крім того, слід погодитись із думкою Рекун І. [2, с.109–110] про те, що розвиток сучасних процесів має прискорений характер, а від так, суттєво скорочується

період прогнозування, що робить проблематичною побудову довгострокових і середньострокових прогнозів та опрацювання відповідних заходів у сфері безпеки. Таким чином, прийняття відповідних управлінських рішень у сфері безпеки потребує, з одного боку, чіткого визначення рівнів у системі безпеки (локального, галузевого, національного, регіонального, міжнародного тощо), а з іншого, комплексу спільних дій суб'єктів різного рівня, які реалізуються на відповідному рівні у системі безпеки.

Для визначення взаємозв'язку рівнів економічної безпеки застосуємо системну методологію, оскільки в економічній науці поки що існує проблема відсутності чіткого розуміння змісту, структури та функцій системи економічної безпеки внаслідок недосконалості понятійно-категоріального апарату, в межах якого відбуваються активні междисциплінарні термінологічні запозичення, на що звертають увагу Козаченко Г.В. та Погорелов Ю.С. [3, с.9]. Досліджуючи стан національної економіки, Пастернак-Таранушенко Г. [4] акцентує увагу на спроможності національної економіки, в першу чергу, до самовідтворення, забезпечення її конкурентоспроможності у світовому господарстві.

Сучасний стан розвитку міжнародних відносин, поглиблення процесів транснаціоналізації, глобалізаційних процесів суттєво ускладнюють прийняття відповідних рішень, які спрямовані на забезпечення сфери безпеки. Більш того, різність інтересів, розбіжності у питаннях безпеки, які належать до компетенції держав, посилюють актуальність вирішення питання: на якому саме рівні повинні бути прийняті відповідні рішення (у контексті визначення глобального, регіонального, національного, місцевого рівнів). Це питання ще більше ускладнюється за сучасних умов, оскільки немає єдиної позиції міжнародної спільноти, а лише спостерігаються змінні комбінації конвергентних або розбіжних інтересів серед країн світу, на чому наголошують експерти ООН [5, с.18].

Міжнародну економічну безпеку не можна вважати абсолютною величиною, а тільки відносною, оскільки глобальне середовище, безпосередньо міжнародні економічні відносини характеризуються непередбачуваністю та невизначеністю. Посилення загрози міжнародної економічної безпеки пов'язані із [6]:

- поглибленням взаємодії (відповідно й взаємозалежності) країн світу;
- використанням країнами світу свого наявного економічного потенціалу у якості відповідного важеля економічного впливу на інші країни (як у відкритий спосіб, так і у прихований);
- застосування заходів протекціонізму в умовах невизначеності та нерівномірного розподілу економічного потенціалу між країнами.

У сучасних дослідженнях [7, 8] виділяються наступні моделі міжнародної безпеки:

1. В залежності від кількості суб'єктів міжнародних відносин розрізняють наступні моделі міжнародної безпеки:

- однополярну (передбачає домінування провідного лідера, характеризується посиленням впливу військово-політичних альянсів у світовому господарстві);
- багатополярну (у світі зростає вплив не одного світового лідера, а декількох країн та центрів, що впливає на зміну природи міжнародних відносин в економічній, науково-технічній, інформаційній сферах тощо);
- «концерт держав» (характеризується об'єднанням декількох великих країн, що приймають на себе відповідальність за забезпечення стабільності у світовому господарстві);
- глобальну (або універсальну, формування моделі ґрунтується на спільному визнанні загальнолюдських цінностей).

2. У залежності від характеру відносин, які складись між суб'єктами міжнародних відносин відрізняють три основні моделі:

- колективну (реалізується певною групою країн, що об'єдналися задля спільної

реалізації певних військово-політичних заходів, забезпечення безпеки тощо);

- загальну (ґрунтується на добровільному прийнятті відмови від конфронтації, застосування зброї у вирішенні будь-яких суперечок та спільному визнанні скорочення озброєнь як основи безпеки в цілому);

- кооперативну (ґрунтується на ліберально-демократичній ідеї, що об'єднує суб'єктів міжнародних відносин для попередження конфліктів та війн).

У системі національної безпеки економічна безпека має забезпечувати усю сукупність життєвих потреб країни та її громадян. Основними елементами економічної безпеки виділяють [9,10,11]: економічну незалежність, стійкість і стабільність національної економіки, її здатність до саморозвитку і прогресу. Досліджуючи категорію безпеки, дослідник Зієба Р. у своїй монографії «Інституціоналізація європейської безпеки: концепції, структури, функціонування» [12, с.31–32], виокремлює декілька підходів у дослідженні безпеки як неподільної категорії:

- суб'єктний (безпека особистості, безпека країн, міжнародна);

- предметний (політична безпека, воєнна, економічна [у тому числі: сировинна, фінансова, технологічна, продовольча, сільськогосподарська та ін.), соціальна, культурно-ідеологічна, екологічна тощо);

- просторовий (місцева, регіональна, глобальна);

- часовий (безпека як стан і як процес).

У монографії Пастернак-Таранушенко Г.А. [4, с.29] дослідник пояснює сутність поняття «економічної безпеки держави» як особливого стану, за якого країна гарантує можливість створення умов для плідного життя населення, розвитку економіки в майбутньому та зростанні добробуту її мешканців. Для оцінки такого стану дослідник застосовує комплексний підхід, що охоплює демографічну, екологічну, ресурсну, продовольчу, енергетичну, інформаційну та інші складові, як інколи є нерозривними.

Вивчаючи економічну безпеку підприємництва, український дослідник Васильців Т. обґрунтовує використання комплексного і системного підходів у дослідженні економічної безпеки, підкреслюючи, що формування сприятливого, прозорого та передбачуваного поля для реалізації права громадян на підприємницьку діяльність є невід'ємною компонентою належного соціально-економічного розвитку держави, а кожний вищий рівень системи управління економічною безпекою держави має формувати сприятливі засади забезпечення компонент і функціональних складників об'єкта економічної безпеки нижчого рівня [13, с.9,14]. Дослідник пропонує застосування комплексу відповідних індикаторів, що характеризують стан явища, стадію його розвитку тощо. Застосування цих індикаторів також дозволить надати відповідну оцінку досягнутому стану незалежності і здатності для подальшого розвитку. Основними групами індикаторів, які пропонує дослідник, є макроекономічна група; фінансова; зовнішньоекономічна; інвестиційна; науково-технологічна; виробнича.

Фактично, на зосередженні тих самих функцій держави у сфері безпеки вказують наукові розробки закордонних дослідників. Так, у науковому дослідженні «Економічні фактори як об'єкти забезпечення безпеки: безпека та вразливість економіки» американські вчені Мердок С., Нор К., Трейгер Ф., підкреслюють, що економічна безпека має забезпечувати досягнутий рівень задоволення потреб населення країни та національних інтересів країни в цілому, забезпечувати можливості для їхнього розвитку, забезпечувати економічну незалежність країни тощо. Відповідно, зміни у обсягах доходів у суспільстві, погіршення умов їх розподілу, погіршення основних макроекономічних індикаторів (рівня інфляції, безробіття та ін.) уповільнюють темпи економічного зростання, а від так – сприяють виникненню загроз у сфері безпеки [14, с.34, 65–90].

На думку Васильців Т.Г. [13 с.19–20, 73] категорія економічної безпеки підприємницької діяльності є частиною поняття економічної безпеки підприємництва як сектора економіки. Економічну безпеку підприємництва (як сектора економіки) дослідник

визначає за системним підходом як більш ширшу (порівняно з економічною безпекою підприємства та підприємницької діяльності) економічну категорію, яка «увібрала в себе» попередні дві, і передбачає наявність єдиної мети; суб'єктів регулювання, їх функцій, методів та засобів управління і форм фінансування роботи з їх забезпечення; елементів складу моделі системи.

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, дослідження економічної безпеки як стану і як процесу, дозволяє визначити та систематизувати основні підходи вивчення цієї категорії, а саме: просторовий, суб'єктний, модельний та предметний (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні підходи дослідження категорії економічної безпеки*

Просторовий підхід	Суб'єктний підхід	Модельний підхід	Предметний підхід
локальна	безпека особистості	ліберальна	інформаційна безпека
регіональна	безпека держави	неоліберальна	екологічна безпека
національна	безпека суб'єктів господарювання	соціально-демократична	воєнна безпека
глобальна	міжнародна безпека	кейнсіанська	воєнна безпека
		керована	цивільна безпека
		соціально-орієнтована	соціально-гуманітарна безпека
			політична безпека
			економічна безпека

* Розроблено автором.

Окрім дослідження категорії економічної безпеки із точки зору її сутності за просторовим, суб'єктним, модельним та предметним підходами, особливої уваги набуває дослідження економічної безпеки як певної інтегрованої системи економіки, яка передбачає тісну взаємодію декількох рівнів. Слід погодитись із Власюк О. [15, с.36–37], який виділяє два основні аспекти дослідження системи економічної безпеки: по-перше, безпосередньо якісна характеристика економічної системи через елементи, які характеризують її стан з точки зору безпеки (стійкість, розвиток, самодостатність); по-друге, дослідження вертикально-інтегрованої системи безпосереднього забезпечення економічної безпеки, яка обумовлена державною структурою країни і виражена у конкретних визах зв'язків та взаємостосунків. Фактично, можна зазначити, що дослідник визначає економічну безпеку як вертикально-інтегровану трирівневу систему (національний, регіональний та місцеве самоврядування), якій притаманні на кожному з цих рівнів розвинуті горизонтальні зв'язки. Ці зв'язки та взаємостосунки розвиваються на рівнях: центр – регіон (рівнів державної влади); регіон – регіон (міжрегіональні відносини); регіон – муніципальне утворення.

Також у вигляді трирівневої інтегрованої системи розглядають економічну безпеку Козаченко Г.В. та Погорелова Ю.С., які визначають, що наукові дослідження та розробки у сучасній науці про економічну безпеку слід розглядати за вертикаллю «національна економіка – регіон (галузь) – суб'єкт господарської діяльності» [3,с.8]. У своїй роботі Жаліло Я. [16], ґрунтуючись на дослідженні змісту відтворювальних процесів, виокремлює три основні рівні національної економічної безпеки: безпека держави загалом (забезпечення системи перерозподілу у суспільстві), безпека суб'єкта господарювання (забезпечення сфери виробництва), безпека особи (забезпечення сфери споживання). Такої ж самої характеристики структурування економічної безпеки із додаванням міжнародного рівня дотримується Власюк О. [15, с.7], який розглядає економічну безпеку, що є складовою національної безпеки в цілому, як соціальне явище, яке характеризується поліструктурністю, а від так, дослідник виокремлює у структурі економічної безпеки: міжнародну (безпека глобальна та регіональна); національну (безпека державна та недержавна); корпоративну (безпека підприємства, фірми, корпорації тощо); особисту

(безпека фізичних та юридичних осіб).

Необхідність забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях (глобальному, національному, регіональному, галузевому, суб'єктному), є наслідком розвитку та поглиблення інтернаціоналізації економічних процесів та відповідних структур. Із урахуванням посилення взаємозалежності країн світу, розширенням та поглибленням глобалізаційних процесів, що впливають на усі сфери життєдіяльності людства структуру економічної безпеки слід доповнити та розширити.

Оскільки сучасні зрушення, які відбуваються у глобальному середовищі, призвели до суттєвого переосмислення стратегічних орієнтирів перспектив людства, на яких наполегливо наполягають міжнародні організації, а від так слід визначити, що зростання і розвиток не є тотожними, а основним індикатором є розвиток людини. Прийняті світовим товариством Концепції економіки розвитку людини, яка запропонована ООН, Концепції сталого розвитку зорієнтовані на людину, із урахуванням конкретних особливостей кожної країни. На це звертають й українські дослідники [17, 18, 19, 20], зазначаючи, що усі сучасні стратегії розвитку мають забезпечувати соціально відповідальний економічний розвиток задля майбутніх поколінь.

Висновки. Економічна безпека країни являє собою складне та багатогранне явище, яке, під впливом різних зацікавлених сторін та об'єктивних процесів, визначає перспективи соціально-економічного розвитку країни в системі світових ринкових та політичних відносин. Дослідження економічної безпеки країни здійснюється за просторовим, суб'єктним, модельним та предметний підходами. Базовим та найважливішим рівнем структури економічної безпеки визначено рівень людини. Відповідно, вертикаль сучасної системи безпеки як інтегрованої системи та поліструктурного явища буде охоплювати наступні рівні: «глобальна економіка – регіональна економіка – національна економіка – галузева економіка – суб'єкт господарської діяльності – людина як особистість».

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень в сфері економічної безпеки країни є ідентифікація та оцінка чинників, що обумовлюють інтегрованість національних суб'єктів та їх груп до світового господарства.

Список використаних джерел:

1. Зверяков М.І. Глобалізація і деіндустріалізація: зміст, суперечності та способи їх розв'язання / М.І. Зверяков // *Економіка України*. – 2017. – №11. – С.3-16.
2. Рекун І. Економічна безпека як об'єктивне явище ринкової економіки / І.І. Рекун // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. – Випуск 12. Частина 2. – 2015. – С.108-112.
3. Козаченко Г.В. про деякі проблеми у сучасній економічній безпекології / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов // *Управління проектами та розвиток виробництва*. – 2015. – № 3(55). – С.8-18.
4. Пастернак-Гаранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Стативи процесу забезпечення / Г.А. Пастернак-Гаранушенко; за ред. Б. Кравченка. – К.: Кондор, 2002. – 302 с
5. *What kind of security? Preface by Federico Mayor. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Printed in UNESCO, 1998. – 155 p.*
6. *Международная экономическая безопасность (доклад Генерального секретаря ООН) A/44/217, E/1989/56, 12.04.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digitallibrary.un.org/record/63732/files/A_44_217_E_1989_56-RU.pdf*
7. Коломієць О.В. Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації: монографія / О.В. Коломієць – К.: Вид-во КіМУ, 2013. – 427 с.
8. Васильєв Г.Ю. Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства / Г.Ю. Васильєв // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. – 2014. – № 2 (21). – С.155-166.
9. Гбур З.В. Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі / З.В. Гбур. // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2017. – № 18. – С.81-86.
10. Малишко В.М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України / В.М. Малишко // *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. – 2015. – № 4. – С. 129-133.
11. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи проблеми забезпечення / О.В. Скорук // *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Сер.: Міжнародні економічні*

- відносини та світове господарство / Голов. ред. М.М. Палінчак. — Ужгород: Видавничий дім "Гельветика". — 2016. — Вип. 6. — Ч.3. — С. 39-42.
12. Zięba R. *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego* / Ryszard Zięba, // Warszawa, Fundacja Studiów Międzynarodowych Scholar, 1999. — 406 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/297734712> *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego koncepcje — struktury — funkcjonowanie Institutionalisation of European Security Concepts — Structures — Functioning*.
13. Васильців Т.Г. *Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія* / Т.Г. Васильців. — Львів: Арал 2008. — 386 с.
14. Murdoch C. *Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability* / K. Knorr, F. Trager. — *Economics interests & national security*. — Lawrence. 2001. — 867 p.
15. Власюк О.С. *Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку* / О.С. Власюк // *Нац. ін.-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України*. — К., 2008. — 48 с.
16. Жаліло Я. А. *Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика* / Я.А. Жаліло. — К.: НІСД, 2003. — 224 с.
17. Grybinenko Olga *INNOVATION ACTIVITY PRIORITY SELECTION SYSTEM OF ENTERPRISES* / O. Grybinenko // *International Collection of scientific proceedings «European Cooperation»* 2(21), 2017. — P. 42-51
18. Пашкевич М.С. *Класифікація типів розвитку регіонів для прийняття ефективних регулюючих рішень* / М.С. Пашкевич // *ВІСНИК*, 1181, 2012. — С.181-186.
19. Пашкевич М.С. *Диверсифікація діяльності вугледобувних підприємств в контексті розвитку депресивних регіонів України* / М.С. Пашкевич // *Економічний вісник Національного гірничого університету*, (3), 2011. С. 11-17.
20. Шагоян С.М. *Аналіз підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства* / С.М. Шагоян // *Економіка в умовах глобалізації: проблеми, тенденції, перспективи: зб. Матеріалів III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* 2015. — С. 203-206
1. Зверяков М.І. *Глобалізація і деіндустріалізація: зміст, суперечності та способи їх розв'язання* / М.І. Зверяков // *Економіка України*. — 2017. — №11. — С.3-16.
2. Рекун І. *Економічна безпека як об'єктивне явище ринкової економіки* / І.І. Рекун // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. — Випуск 12. Частина 2. — 2015. — С.108-112.
3. Козаченко Г.В. *про деякі проблеми у сучасній економічній безпекології* / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов // *Управління проектами та розвиток виробництва*". — 2015. — № 3(55). — С.8-18.
4. Пастернак-Гаранушенко Г.А. *Економічна безпека держави. Статистику процесу забезпечення* / Г.А. Пастернак-Гаранушенко; за ред. Б. Кравченка. — К.: Кондор, 2002. — 302 с
5. *What kind of security? Preface by Federico Mayor. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Printed in UNESCO, 1998.* — 155 p.
6. *Международная экономическая безопасность (доклад Генерального секретаря ООН) A/44/217, E/1989/56, 12.04.1989* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://digitallibrary.un.org/record/63732/files/A_44_217_E_1989_56-RU.pdf
7. Коломієць О.В. *Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації: монографія* / О.В. Коломієць — К.: Вид-во КіМУ, 2013. — 427 с.
8. Васильєв Г.Ю. *Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства* / Г.Ю. Васильєв // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. — 2014. — № 2 (21). — С.155-166.
9. Гбур З.В. *Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі* / З.В. Гбур. // *Інвестиції: практика та досвід*. — 2017. — № 18. — С.81-86.
10. Малишко В.М. *Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України* / В.М. Малишко // *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. — 2015. — № 4. — С. 129-133.
11. Скорук О.В. *Економічна безпека держави: сутність, складові елементи проблеми забезпечення* / О.В. Скорук // *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / Голов. ред. М.М. Палінчак. — Ужгород: Видавничий дім "Гельветика". — 2016. — Вип. 6. — Ч.3. — С. 39-42.
12. Zięba R. *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego* / Ryszard Zięba, // Warszawa, Fundacja Studiów Międzynarodowych Scholar, 1999. — 406 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/297734712> *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego koncepcje — struktury — funkcjonowanie Institutionalisation of European Security Concepts — Structures — Functioning*.
13. Васильців Т.Г. *Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія* / Т.Г. Васильців. — Львів: Арал 2008. — 386 с.
14. Murdoch C. *Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability* / K. Knorr, F. Trager. — *Economics interests & national security*. — Lawrence. 2001. — 867 p.

15. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін.-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
16. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 224 с.
17. Grybinenko Olga INNOVATION ACTIVITY PRIORITY SELECTION SYSTEM OF ENTERPRISES / O. Grybinenko // International Collection of scientific proceedings «European Cooperation» 2(21), 2017. – P. 42-51
18. Пашкевич М.С. Класифікація типів розвитку регіонів для прийняття ефективних регулюючих рішень / М.С. Пашкевич // ВІСНИК, 1181. 2012. - С.181-186.
19. Пашкевич М.С. Диверсифікація діяльності вугледобувних підприємств в контексті розвитку депресивних регіонів України / М.С. Пашкевич // Економічний вісник Національного гірничого університету, (3). 2011. С. 11-17.
20. Шагоян С.М. Аналіз підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства / С.М. Шагоян // Економіка в умовах глобалізації: проблеми, тенденції, перспективи: зб. Матеріалів III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 2015. – С. 203-206

Keywords: economic security, globalization, subjects of economics security, economic security model, economic security vertical.

Ключові слова: економічна безпека, глобалізація, суб'єкти економічної безпеки, моделі економічної безпеки, вертикаль економічної безпеки.

Ключевые слова: экономическая безопасность, глобализация, субъекты экономической безопасности, модели экономической безопасности, вертикаль экономической безопасности.

Рецензент: Пашкевич М.С., завідувач кафедри обліку і аудиту, НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, д.е.н., професор

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/4776400>